

Knooppunttekst: 'De achttien dooden' van Jan Campert;

Hoofdvraag: 'Waarom zouden we deze tekst nog lezen?'

Tijd/fase	Inhoud en/of doel van deze fase	Didactische Werkvorm(en)	Wat doen de leerlingen?	Wat doet de leraar?	Wat heb ik nodig? Wat de leerlingen?	Controle of doel is bereikt/ evaluatie
Les 1	Oriënteren <i>Introductie</i>	 1: klassikaal - frontaal	De leerlingen luisteren actief naar de leraar, noemen voorbeelden van oorlogsliteratuur/films en stellen eventueel vragen	De leraar geeft een inleiding op het thema, noemt oorlogsliteratuur en leest het gedicht 'De achttien dooden' voor.	Geprinte versies van rijmprint 'De achttien dooden'. Afbeelding Jan Campert.	
20 min.	Voorkennis activeren: oorlog (WOII) en verzet, literatuur/ films	 Inleiding op de lessenserie: verzet in de tweede wereldoorlog in NL en B, bekende voorbeelden uit de literatuur/ film en voorstellen gedicht 'De achttien dooden'				
20 min.	Bestuderen rijmprint + achterhalen inhoud 'De achttien dooden'	 2: Onderwijsleergesprek Gedicht en rijmprint bestuderen en bespreken	De leerlingen lezen het gedicht, bekijken de rijmprint, stellen vragen. Vervolgens beantwoorden zij vragen individueel.	De leraar bespreekt het gedicht met de leerlingen.	Vel papier om antwoorden op vragen op te noteren.	
	Uitvoeren 'De achttien dooden' lezen en vragen beantwoorden Bestuderen rijmprint + achterhalen inhoud 'De achttien dooden'	 3: Zelfstandig werk DDU (denken - delen - uitwisselen) naar aanleiding van vragen.				<i>Vragen:</i> Wat hebben we vandaag gedaan?
10 min.	Verkennen/reflecteren Hoofdvraag formuleren: 'Waarom zouden we deze tekst nog lezen?'	 4: klassikaal - directe instructie Afsluitend klassikale samenvatting waarin de leraar de hoofdvraag formuleert en extra uitleg geeft over de komende lessen.	De leerlingen luisteren actief naar de leraar en stellen eventueel vragen	De leraar legt de opzet van de lessenserie uit. De leraar leest het gedicht nog eens voor.		Wat gaan we de komende lessen doen?

Tijd/fase	Inhoud en/of doel van deze fase	Didactische Werkvorm(en)	Wat doen de leerlingen?	Wat doet de leraar?	Wat heb ik nodig? Wat de leerlingen?	Controle of doel is bereikt/ evaluatie
Les 2 20 min.	<p>Verkennen</p> <p>Aanbrengen contexten:</p> <p><i>Context 1:</i> Illegale literatuur Hoe werd dit gepubliceerd?</p> <p><i>Context 2:</i> De Februaristakers Wie waren de achttien dooden?</p> <p><i>Context 3:</i> Biografische info Campert Is de schrijver de IK-persoon?</p>	<p> 1: klassikaal - frontaal</p> <p>Herhaling vorige les a.d.v. de rijmprent:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bespreking IK-vorm - emotie • bespreken thema's • herlezen eerste en laatste strofe 	De leerlingen bekijken de rijmprent en vertellen wat ze vorige les leerden.	De leraar koppelt terug naar de eerste les. hij projecteert de rijmprent en vraagt wat de leerlingen nog weten over de prent. Daarna leest hij het gedicht luidop. Bij de eerste en laatste strofe stelt de leraar enkele gerichte vragen. De leraar legt het groepswerk uit.	Rijmprent / het gedicht	Eventueel via een (Kahoot) quiz
30 min.	<p>Uitvoeren</p> <p>a) Bronnenonderzoek</p>	<p> 2: Groepswerk</p> <p>Elke groep gaat met de bronnen aan de slag. Ze analyseren de bron(nen) aan de hand van enkele vragen.</p>	<p>De leerlingen kiezen de context die hun interesse heeft.</p> <p>Ze vormen zo een context-expertgroep</p> <p>De leerlingen bestuderen de bronnen en linken de informatie aan de inhoud van het gedicht. Ze vatten de bron samen en linken die aan woorden en thema's uit het gedicht</p>	De leraar kan aanwijzingen geven aan de verschillende groepen en zelf als expert optreden.	<p>Bronnen</p> <p><i>Context 1:</i> Uit Bloed en rozen</p> <p><i>Context 2:</i> Voorpagina Het vaderland</p> <p><i>Context 3:</i> Helden bestaan niet wel zijn er mensen die af en toe het goede doen</p>	

Tijd/fase	Inhoud en/of doel van deze fase	Didactische Werkvorm(en)	Wat doen de leerlingen?	Wat doet de leraar?	Wat heb ik nodig? Wat de leerlingen?	Controle of doel is bereikt/ evaluatie
30 min.	b) Verwerken informatie - Zakelijke presentatie - Creatieve verwerking	 Groepswerk klas - huiswerk Einddoel is een zakelijke presentatie en een creatieve verwerking. <ul style="list-style-type: none"> • Elk groepje maakt een filmpje of powerpoint (of thinglink) waarbij ze de info uit hun onderzoek / bron linken aan thema's en woorden uit het gedicht uitlichten. • Daarnaast verwerken ze het gedicht en de nieuwe inzichten uit hun context in een creatief product. bv.: <ul style="list-style-type: none"> - een podcast over de illegale literatuur - een fictief interview met een Februaristaker - een reportage / portret over Jan Campert 	Elk groepje maakt een filmpje of powerpoint (of thinglink) waarbij ze de info uit hun onderzoek / bron linken aan thema's en woorden uit het gedicht uitlichten. Daarnaast verwerken ze het gedicht en de de nieuwe inzichten uit hun context in een creatief product.	De leraar kan aanwijzingen geven aan de verschillende groepen en zelf als expert optreden.		

Tijd/fase	Inhoud en/of doel van deze fase	Didactische Werkvorm(en)	Wat doen de leerlingen?	Wat doet de leraar?	Wat heb ik nodig? Wat de leerlingen?	Controle of doel is bereikt/ evaluatie
Les 3 40 min.	Uitvoeren c) Presentaties	 1: Presentaties - peer evaluation expertgroepen	<p>De leerlingen presenteren aan elkaar hun bevindingen aan de hand van hun powerpoint / filmpje ... de leerlingen schematiseren de info van de andere contexten.</p> <p>De leerlingen blijven in hun contextgroep en presenteren klassikaal hun bevindingen. De andere contexten schematiseren de info.</p> <p>De leerlingen beoordelen elkaars creatieve verwerking. (wedstrijd / poll / ...)</p> <p>De leerlingen verwoorden de nieuwe inzichten die ze kregen via het bronnenonderzoek.</p>	<p>De leraar maakt nieuwe groepen, met in elke groep 1 expert per context.</p> <p>OF</p> <p>De leraar beoordeelt hun analyse en stuurt bij / geeft meer uitleg aan de klas ...</p>		De leerlingen van een context kunnen de andere contexten testen aan het einde van hun presentatie
10 min.	Reflecteren Meerwaarde van bestuderen context - gelaagdheid gedicht	 2: Klassikaal	De leerlingen lezen het gedicht nogmaals en kunnen gelaagdheid / extra dimensies (context) duiden, verwijzend naar woorden uit de tekst.	<p>De leraar koppelt terug naar het gedicht. Wat dragen verschillende contexten bij aan de interpretatie van een gedicht?</p> <p>+ brug naar diachrone benadering</p>		

Tijd/fase	Inhoud en/of doel van deze fase	Didactische Werkvorm(en)	Wat doen de leerlingen?	Wat doet de leraar?	Wat heb ik nodig? Wat de leerlingen?	Controle of doel is bereikt/ evaluatie
Les 4 15 min.	Oriëntatie Link met 'De achttien dooden'/ introductie tot literair-historische werking van geuzenliederen via hedendaags protestlied	 1: klassikaal en onderwijsleergesprek Vanuit het gedicht van Campert terug in de tijd: de geuzenliederen uit de 16 ^e en 17 ^e eeuw zijn een uitstekend voorbeeld van verzetsliteratuur én laten zien hoe literaire teksten maatschappelijke en politieke gebeurtenissen begeleiden. En vooruit in de tijd: een protestlied uit de jaren zeventig.	De leerlingen luisteren, noteren en geven antwoord op de gestelde vragen.	De leraar vertelt over de geuzenliederen uit de 16 ^e en 17 ^e eeuw, contrasteert met anti-protestantse liederen van Katherina Boudewyns en laat een hedendaags protestlied horen. Stelt sturende vragen.	Geprinte versies van rijmprent 'De achttien dooden' Bord, pen/papier	
15 min.	Vorbereiding Verwerving van historische context en genrekenmerken	 2: zelfstandig werk Lezen teksten uit <i>Etymologisch woordenboek</i> en <i>Een nieuw vaderland voor de muzen</i> (GNL)	De leerlingen lezen de aangeboden teksten en noteren genrekenmerken.	De leraar ondersteunt de lectuur waar nodig (bv. woordverklaring)	Tekst en audio Robert Long, <i>Jezus redt</i> (Vroeger of later, 1974)	
15 min.	Uitvoering/toepassing Opstellen van lijst kenmerken en bespreken van geuzenlied a.d.h.v. kenmerken	 3: Onderwijsleergesprek Er wordt een gezamenlijke lijst opgesteld van genrekenmerken en historische context, deze worden vervolgens toegepast in de lezing van enkele geuzenliederen.	De leerlingen noemen kenmerken, geven antwoorden op vragen en maken notities.	De leraar noteert lijst kenmerken op bord. De leraar leest voor, stelt vragen, geeft feedback geven, stuurt bij en resumeert.	Print van 'Een nieuw Liedeken' uit: <i>Een nieuw Geuse liede boecxken</i> (1576)	
5 min.	Reflectie	 4: klassikaal/onderwijsleergesprek Reflectie over relatie tussen tekst en context. Eventueel ook aan de hand van de vraag 'waarover zou jij vandaag een protestlied schrijven?'	De leerlingen geven antwoorden op vragen.	De leraar stelt vragen en geeft feedback.	'Wilhelmus' Teksten uit <i>Etymologisch woordenboek</i> en <i>Een nieuw vaderland voor de muzen</i> (GNL)	Vragen: Wat hebben we vandaag gedaan? Wat geleerd?

Tijd/fase	Inhoud en/of doel van deze fase	Didactische Werkvorm(en)	Wat doen de leerlingen?	Wat doet de leraar?	Wat heb ik nodig? Wat de leerlingen?	Controle of doel is bereikt/ evaluatie
Les 5 10 min.	Oriëntatie In deze les onderzoeken de leerlingen aspecten die ertoe kunnen bijdragen dat een tekst anoniem verschijnt.	 1: klassikaal en onderwijsleergesprek Terugblik op eerdere lessen, leerdoelen, ophalen voorkennis over anonimiteit van 'De achttien doden'. En uitleg opdracht hoofdvraag bij verschillende bronnen.	De leerlingen zitten in groepjes van 3 of 4 en geven antwoorden en denken mee in groepsverband.	De leraar stelt de hoofdvraag: Welke aspecten dragen er bij jullie schrijver/tekst toe bij dat voor anonimiteit is gekozen? Schrijft op het bord wat juist benoemd wordt.	A3-blad met bronnen en hoofdvraag. Laptops en/of GSM.	
30 min.	Uitvoering Leerlingen lezen ieder in stilte de bronnen die ze hebben gekregen. Iedere leerling in ieder groepje leest alle opgegeven bronnen. Leerlingen bespreken hun individuele analyse, schrijven hun bevindingen op een blad. Van ieder groepje gaat een leerling staan en die geeft in 1 minuut de bevindingen weer. Het groepje dat hetzelfde onderwerp heeft vult aan, geeft feedback op de presentatie.	 2: individueel werk In stilte teksten lezen en analyseren. 3: groepswerk Samenwerkend leren: leerlingen analyseren samen dezelfde teksten, redeneren samen, presenteren hun resultaten gezamenlijk, zowel schriftelijk als mondeling. 4: presentaties + hoofdvraag stellen De leerlingen presenteren, reflecteren en geven feedback.	De leerlingen lezen in stilte en analyseren de teksten. De leerlingen analyseren, redeneren, contextualiseren en bereiden een presentatie van 1 minuut voor. Iedere leerling maakt aantekeningen: wat droeg bij die schrijver/auteur bij aan de keuze voor de anonimiteit?	De leraar observeert, bewaakt de stilte en zorgt voor focus. De leraar observeert, stuurt waar nodig het samenwerken bij, zet een timer aan op het bord. De leraar bewaakt de focus, verdeelt spreekbeurten.	Teksten die aan bod komen (zie bronnen): het <i>Wilhelmus</i> (1574), Joost van den Vondels <i>Palamedes</i> (1625), teksten van dichtgenootschappen in de 18 ^e eeuw, Piet Paaltjens' <i>Snikken en grimlachjes</i> (1867), W.G.E. Walter (pseudoniem van Virginie Loveling): <i>In onze Vlaamsche gewesten</i> (1877).	Via Mentimeter: Scherm ontdooien: alle antwoorden scrollen door het scherm, leraar klikt antwoorden (anoniem in Mentimeter) aan en vraagt of dit volledig is of niet aan de klas. Afhankelijk van de tijd een paar of veel.
10 min.	Reflectie Doorlopen van de antwoorden, op zoek naar de beste formulering.	 5: klassikaal/onderwijsleergesprek Via een online hulpmiddel zoals Mentimeter stelt de leraar iedere afzonderlijke leerling de hoofdvraag, als open vraag	De leerlingen analyseren, contextualiseren en beantwoorden de hoofdvraag.	De leraar zorgt voor een online vraag, leerlingen beantwoorden (scherm bevriest zodat leerlingen echt zelf een antwoord formuleren). Leraar screent de antwoorden die binnenkomen, bepaalt welke zij uitlicht.		
	Vorbereiding les 6 (optioneel) Leerlingen bereiden deel 3 van les 6 voor de les voor.	 Individueel: zelfstudie	Leerlingen nemen de bronnen door en beantwoorden de bijbehorende vragen.	De leraar deelt groepjes in, verdeelt casussen en verstrekt opdrachten.	Zie: opdrachten en bronnen bij les 6.	

Tijd/fase	Inhoud en/of doel van deze fase	Didactische Werkvorm(en)	Wat doen de leerlingen?	Wat doet de leraar?	Wat heb ik nodig? Wat de leerlingen?	Controle of doel is bereikt/ evaluatie
Les 6 15 min.	<p>Oriëntatie <i>Activeren voorkennis</i> Herhalen hoofdvraag m.b.t. 'De achttien dooden'</p> <p>Vraag: neem een populair eigentijds Nederlandstalig(e) lied, verhaal (boek), gedicht, film (serie) in gedachten en beantwoord de vraag wat zal bepalen of dit over 75 jaar nog beluisterd/gelezen zal worden. (En over 250 jaar?)</p>	 <p>1: klassikaal Plenaire bespreking DDU (denken - delen uitwisselen)</p>	De leerlingen luisteren en maken individueel aantekeningen, bespreken in tweetallen. (Uitwisseling hierna plenair in OLG.)	De leraar vertelt en begeleidt.	Powerpoint-presentatie Prints van teksten of koppelingen naar bronnen	Aantekeningen leerlingen
10 min.	<p>Instrueren en voorbereiden</p> <ul style="list-style-type: none"> • actualisering • verbinden met begrippen: (veranderlijkheid) verspreiding en waardering, verschijningsvormen (genres), bepalende factoren, canon(vorming). 	 <p>2: Onderwijsleergesprek (=uitwisselen) en uitleg en instructie</p>	<p>De leerlingen bespreken vraag a.d.h.v. drie voorbeelden eigentijdse teksten van lln en inventariseren bepalende factoren. Dan andere leerlingen vragen om aanvulling factoren.</p> <p>Verbinden met term canon e.a. begrippen</p>	De leraar leidt het gesprek, geeft uitleg en noteert factoren en verbindt deze met begrippen.	Satelietteksten: Willem, <i>Madoc</i> (13 ^e eeuw), Juliana Cornelia de Lannoy, 'De volmaakte man' (2e helft 18 ^e eeuw); Anton de Kom, <i>Wij slaven van Suriname</i> (1934); Lucebert; Jef Geeraerts, <i>Black Venus</i> (Gangreen 1). Voorbeeld schema. Voorbeeld mindmap.	Aantekeningen worden in schema vastgelegd
20 min.	<p>Uitvoeren/toepassen</p> <ul style="list-style-type: none"> • historisering • verbinding theorie (begrippen) met satelietteksten 	<p>3: Groepswerk Expertmodel</p>	<p>Groepjes bestuderen elk een casus literaire sateliettekst:</p> <ul style="list-style-type: none"> • noteren bevindingen als groepje; • bereiden pitches als groepje voor. 	De leraar loopt rond, helpt waar nodig.		Aantekeningen worden in digitaal groepsdocument vastgelegd.

Tijd/fase	Inhoud en/of doel van deze fase	Didactische Werkvorm(en)	Wat doen de leerlingen?	Wat doet de leraar?	Wat heb ik nodig? Wat de leerlingen?	Controle of doel is bereikt/ evaluatie
5 min.	Reflectie: bespreking bevindingen	 4: Presentatie en / onderwijsleergesprek 	Pitches van een minuut per tekst/casus. Andere leerlingen luisteren en denken mee over factoren.	De leraar bepaalt voortgang en leidt gesprek a.d.h.v. begrippen. Verzamelt bevindingen in mindmap. Afsluitend: koppeling aan 'De achttien dooden'.		
	Vorbereiding les 7 Interview Nasr beluisteren en vragen beantwoorden	 Individueel: zelfstudie	Leerlingen beluisteren interview en gedicht 'De dag kan komen'	Leraar geeft leerlingen opdrachten bij interview.	Zie opdrachten en bronnen bij les 7.	

Tijd/fase	Inhoud en/of doel van deze fase	Didactische Werkvorm(en)	Wat doen de leerlingen?	Wat doet de leraar?	Wat heb ik nodig? Wat de leerlingen?	Controle of doel is bereikt/ evaluatie
Les 7 30 min.	Uitvoeren Bespreking en vergelijking gedichten	 1. Onderwijsleergesprek Gezamenlijke lezing en globale bespreking van Ramsey Nasr, 'De dag kan komen' a.d.h.v. vragen voorbereiding.		De leraar leest voor en leidt gesprek over vragen bij Nasr en over de vergelijking van beide gedichten.	Geprinte versies van gedichten 'De achttien dooden' en 'De dag kan komen'.	
	Evalueren/reflectie Terugkomen op hoofdvraag: 'Waarom lezen we deze tekst (nog)?'	(a) Wat is de aanleiding voor het schrijven van het gedicht? (b) Waar gaat het in essentie over, denk je? (c) Welke verschillen en overeenkomsten met 'De achttien dooden' vallen je op? Vergelijking met 'De achttien dooden': hoe valt het eigentijdse gedicht te duiden tegen de achtergrond van 'De achttien dooden' en andersom wat zegt 'De dag kan komen' over de waardering van het gedicht uit de Tweede Wereldoorlog?				
20 min.	Reflectie/toepassen Terugkijken op de gehele lessenserie	Tot slot: terugkijken op de lessenserie.	De leerlingen analyseren, contextualiseren en beantwoorden de hoofdvraag. Benoemen de leeropbrengsten, geven een oordeel over de inhoud en de aanpak van de lessen.	Leraar bevraagt: kan het beste schriftelijk en mondeling. De leraar kan nu leerlingen zelf een persoonlijk standpunt in de klas laten bepalen op een lijn tussen wel of niet meer lezenswaardig en een klassengesprek voeren over de argumenten die leerlingen hiervoor aanvoeren.		